

INNOVATION TECHNOLOGIYALAR YORDAMIDA TALABALARNING LEKSIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH

Nigmatova Nafisa Ma'rufovna

Osiyo Xalqaro Universiteti

Annotatsiya: Maqolada innovatsion texnologiyalar yordamida talabalarning leksik kompetensiyasini shakllantirish haqida keng ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: texnologiya, kommunikativ, kompetensiya, nutq, faoliyat.

Abstract: The article provides extensive information on the formation of students' lexical competence using innovative technologies.

Keywords: technology, communicative, competence, speech, activity.

Аннотация: В статье представлена обширная информация о формировании лексической компетентности студентов с помощью инновационных технологий.

Ключевые слова: технология, коммуникативная, компетентность, речь, деятельность.

Kirish:

Chet tilining leksik kompetensiyasi kasbiy va kommunikativ kompetensiya. Ularni dinamik birlik deb hisoblash mumkin: leksik kompetensiya talabalarning kommunikativ faoliyati jarayonida shakllanadi va leksik kompetensiyaning rivojlanishi bilan takomillashadi, ya'ni ularning shakllanishi hisoblanadi o'zaro bog'liq. Kasbiy leksik kompetensiya talabalarning tegishli lug'at, uning asosida shakllangan ko'nikma va malakalarni, bilim nutq tajribasini kelajakdagi kasbiy faoliyati bilan bog'liq turli vaziyatlarda qo'llash qobiliyatini ifodalovchi yaxlit tushunchadir.

Asosiy qism:

Leksik mahorat ostida leksik birlikni uning ma'nosi va tilning boshqa leksik birliklari bilan birikmasidan kelib chiqqan holda tanlashning sintezlangan jarayonini tushunish odatiy holdir. Bundan tashqari, leksik ko'nikmalarning asosini so'z va iboralar shaklida harakat qiladigan leksik dinamik bog'lanishlar tashkil qiladi. Lug'at nutqning asosiy qurilish materiali bo'lganligi sababli, ya'ni, uning mazmun tomoni, keyin chet tilining lug'atini o'zlashtirish barcha nutq qobiliyatlarini rivojlantirishning asosiy shartidir. Bundan kelib chiqadiki, leksik malakani o'rganish yakuniy maqsad emas, balki nutq faoliyatining barcha turlarini o'rgatish vositasidir. Chet tilini o'zlashtirish doirasidagi leksik mahorat muammosini ko'plab tadqiqotchilar ushbu malakaning murakkabligi va tuzilishini ko'rsatadilar. Tadqiqotchi I.N. Dmitrusenko leksik malakaning uchta asosiy komponentini belgilaydi:

- 1) leksik birlikni xotiradan esga tushirish;
- 2) leksik birlikning oldingi va keyingi birliklar bilan birikmasi;

3) leksik birlikni tanlashning kontekstga muvofiqligini aniqlash.

Leksik mahoratning alohida komponentlarini hisobga olish katta ahamiyatga ega, chunki ular o'qitishning optimal usullarini tanlashda, shuningdek, chet tilini o'rganish doirasida leksik ko'nikmani shakllantirishga mo'ljallangan leksik birliklarni tanlashda namoyon bo'ladi.

Leksik malakalar odatda ikki guruhga bo'linadi:

1) mahsuldor leksik malakalar, ya'ni. Nutq va yozishda so'zlarni tanlash va ishlatish ko'nikmalari.

2) retseptiv leksik qobiliyatlar, ya'ni o'qish va tinglashda so'zlarni tanib olish va tushunish ko'nikmalari.

Leksik malaka shakl va ma'no bog'lanishiga asoslanadi va uning mohiyati shundan iboratki, o'quvchilar ongida idrok etilayotgan so'z yoki uning shakli bir zumda o'z ma'nosini keltirib chiqaradi.

Aksincha, kerakli qiymat mos keladigan shakini chaqiradi. Shu munosabat bilan leksik mahoratni rivojlantirish doirasida lug'atning semantik komponentini hisobga olish katta ahamiyatga ega. Lug'atning semantik tarkibiy qismlari "uning tuzilishini tashkil etuvchi qiymatlardan ko'ra ko'proq kasr birliklari" deb tushuniladi-ular ushbu standartlarning tashuvchilari [aks etilgan haqiqatda ma'lum jihatlar bilan ajralib turadigan ideal o'lchov standartlari) va muvofiqlik aks ettirilgan ob'ektning voqelik belgilarining mavjudligi ushbu ob'ektni so'z bilan ifodalashga imkon beradi"

Chet tilini o'qitish metodologiyasidagi "kompetensiya" tushunchasi ta'limning umumiy xususiy maqsadlari va mazmuni bilan tavsiflanadi. "Kompetensiya" juda keng tarqalgan. Faoliyat ta'limi kontekstida kompetensiya, R.P.Milrudning so'zlariga ko'ra, "ma'lum bir sohada tashqi dunyo bilan samarali o'zaro ta'sir o'tkazish imkoniyatini ta'minlaydigan va buning uchun zarur bo'lgan vakolatlarga bog'liq bo'lgan murakkab, shaxsiy manba". Olimning so'zlariga ko'ra, kompetensiyalar o'quv dasturining birliklariga aylandi va kompetensiyaning "anatomiyasi"ni tashkil etdi.

Kompetensiya tushunchasini ta'kidlab, olimlar uni umumiy va individual sifatida o'zaro bog'lashadi. Kompetensiya tushunchasi bilim, ko'nikma va faoliyat usullarini o'z ichiga oladi, kompetensiyada shaxsning xususiyatlari va shakllangan kompetensiyalar asosida bajarilgan faoliyatga shaxsiy munosabati paydo bo'ladi. Biz ta'lim maqsadlariga javob beradigan turli xil vakolatlarni shakllantirish haqida gapiramiz. Boshlang'ich maktabda chet tillarini o'qitish maqsadini nutq faoliyatining asosiy turlarida: tinglash, gapirish, o'qish va yo-zishda boshlang'ich o'quvchining boshlang'ich kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish sifatida belgi-laydi.

N.D.Galskova va Z.N.Nikitenko kommunikativ kompetensiya ostida "ma'lumotni tushunish va uzatish uchun chet tilidan moslashuvchan va samarali foydalanish qobiliyatini" tushunadilar. M.N. Vyatyutnev kommunikativ

kompetensiyaning “insonning ma’lum bir aloqa muhitida harakat qilish qobiliyatiga qarab, nutq xatti-harakatlari dasturlarini tanlash va amalga oshirish sifatida” tushunadi; suhbat oldidan, shuningdek, o’zaro moslashish jarayonida suhbat davomida paydo bo’ladigan mavzular, vazifalar, kommunikativ munosabatlarga qarab vaziyatlarni tasniflash qobiliyati paydo bo’ladi.

F.M.Litvinko kommunikativ kompetensiyaning “til tizimi va uning birliklari, ularning nutqda tuzilishi va faoliyati, o’rganilayotgan tilda fikrlarni shakllantirish va boshqalarning hukmlarini tushunish usullari. O’rganilayotgan tilda so’zlashuvchilarning milliy va madaniy xususiyatlari, o’ziga xos xususiyatlari to’g’risida bilimlar to’plami” deb ta’riflaydi. Turli xil nutq turlari; bu tilni o’rganuvchining turli xil nutq faoliyatida hal qilinadigan kommunikativ vazifalarga muvofiq muloqot qilish, izchil bayonotlarni tushunish, talqin qilish va yaratish qobiliyati”. Ushbu tushuncha nafaqat chet tilida gapirish qobiliyatini, balki madaniy tarkibiy qismga ega bo’lgan leksik birliklarni bilish va faol ishlatishni ham nazarda tutadi.

Leksika - bu ularga funksional jihatdan o’xshash so’zlar va leksik birliklarning birikmalari. Ikkinchisi, narsa, hodisa, o’z belgilarini, turg’un iboralarni yoki boshqa til birliklarini nomlashga qodir bo’lgan so’zlar, shuning uchun “leksik birlik” va “so’z” tushunchalari sinonim bo’lib, bu yerda ular bir-birini almashtirib turadi. Adabiyot professional lug’at uchun asos bo’lib xizmat qiladi va talabalar bu haqda gapiradilar kasbiy sohada, ularning sohasida muayyan lug’atni o’zlashtirish mutaxassislik, asosan mumkin bo’lgan atamalardan iboratdir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Abduazizov va boshqalar. Ingliz tili amaliy fonetikasi. -T., O’qituvchi, 1992.
2. Atayeva N. va bosh. Umumiy pedagogika.-T., Fan va texnologiya, 2001.
3. Abdurahmonov G. O’zbek tili grammatikasi. Toshkent. O’qituvchi1996.
4. Alexander Yaroslavovich Danyluk & Alla Arkadiyevna Faktorovich. The Meaning Behind Concepts in Different Subject Disciplines and Cultures: Reflections on developments of Europe and of European Secondary Education, online journal "International Dialogues on Education: Past and Present". December 2017 (www.ide-journal.org).
5. Ibragimov, X., & Sh, A. (2008). Pedagogika nazariyasi (darslik). T.: Fan va texnologiya, 288.